

הוכן ע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087, הר נוף, ירושלים • מיקוד 91430

טל/פקס 6515004 (אחה"צ) daf@dafyomi.co.il

פרק חמישי

ערכין דף יט.

האומר "משקלי עלי", באופנים דלהלן מה יתן לבית המקדש במשקלו?

באומר בסתמא	במפרש מה יתן	
נותן אפי' דבר פשוט שרגילים לשוקלו במקומו ¹	נותן מה שפירש	באדם רגיל
נותן לפי חשיבותו	נותן מה שפירש	באדם חשוב (עשיר)

האומר "קומתי עלי" או "מלא קומתי עלי" מדבר מסוים, כמה יתן ממנו?

האומר "מלא קומתי עלי"	האומר "קומתי עלי"	
נותן שרביט בגובה קומתו - <u>ואפי' דק שפשר לכופפו</u> ²	נותן שרביט בגובה קומתו - בעובי שאינו נכפף	לרב יהודה אליבא דר' עקיבא
נותן שרביט בגובה קומתו - בעובי שאינו נכפף	נותן שרביט בגובה קומתו - בעובי שאינו נכפף	לברייתא

המוכר את הבית, לא מכר את הבור והדות, [אפי' שכתב לו בשטר שמוכר לו עומקה ורומה³],
האם המוכר צריך לקנות בחזרה מהקונה את הדרך לבור והדות?

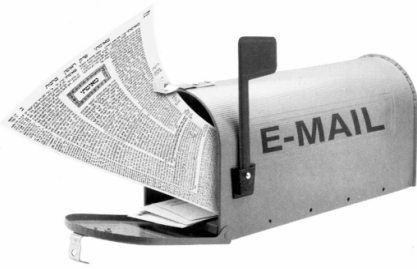
כשכתב להדיא שלא מוכר לבור ולדות	בשלא הזכיר בשטר לבור ולדות	
אין צריך לקנות דרך ⁴	צריך לקנות דרך	לר' עקיבא - מוכר בעין יפה מוכר
אין צריך לקנות דרך	אין צריך לקנות דרך	לחכמים - מוכר בעין רעה מוכר

¹ ואמרו בגמ' שבמקום שרגילים לשקול זפת, יכול לפטור עצמו אפי' בזפת. ואפי' שיש ששוקלים לזפת ויש שמוודדים אותה בנפח, ג"כ פוטר עצמו בזפת וסגי להחשב מהדברים הנשקלים. וכן במקום ששוקלים בצלים - נותן בצלים, גם אם רגילים אחרי ששוקלים שיוסיף המוכר עוד שנים שלשה בצלים - ולא חשוב בזה שנתבטלה השקילה. [ועי' תוס' (ד"ה דבתר) שפירשו בתירוץ, שמוסיפים שני שלישי יותר מההכרע, ולדוגמא אם ההכרע הוא תוספת של ט' גרם, היו מוסיפים עוד שני שלישי - שהוא עוד שש גרם יותר מההכרע. ועי' רש"י שגרס בתוס' "בתר דשקלי שדו תרי תלתא יותר" והכוונה שמוסיפים עוד שנים שלשה בצלים, ועי' הגהות יעביץ על הגמ' שכתב כן].

² פי', דהגם שהאומר "קומתי עלי" צריך לתת שרביט שאינו נכפף בגובה קומתו [דסתם "קומתי" היינו דבר שיכול לעמוד ולא יוכל לכופפו, ולכך צריך לתת שרביט שיהא מספיק עבה שלא יוכל לכופפו - רש"י ד"ה קומתו], מ"מ כאן שהוסיף יותר ואמר "מלא קומתי עלי", כוונתו לומר שאין כוונתו אלא רק למדת גובהו, אבל לגבי עובי השרביט, כוונתו לשרביט דק שנכפף.

³ מבואר בסוגיא בב"ב (דף סג:) שאין התיבות "עומקה ורומה" שמוסיף המוכר בשטר ייתור לשון להודיע שמכר גם את הבור ואת הדות, אלא אפי' שכתב לו "עומקה ורומה" אין הבור והדות בכלל המכירה. ועתה יש לדון כיון שנשאר הבור והדות בחזקת המוכר, האם השאיר לעצמו גם את הדרך מרשות הרבים להגיע אליהם, או שמכר גם את הדרך אליהם, ועתה המוכר צריך לחזור ולקנותם מן הקונה.

⁴ פי', אפי' שס"ל לר"ע שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו את כל הבית כולל את הדרך לבור והדות, מ"מ כשייתר בלשונו וכתב שאינו מוכר את הבור והדות אף שלא היה צריך לכתוב זאת - דגם בסתמא לא נמכרים הבור והדות, ש"מ שייתר זאת להודיע שלא מכר גם את הדרך אליהם.

הוכן ע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087, הר נוף, ירושלים • מיקוד 91430

טל/פקס 6515004 (אחה"צ) daf@dafyomi.co.il

ערכין דף יט.

איבעיא להו "עומדי", "רוחבי", "ישיבתי", "עוביי", "היקפי", מה הם השני הצדדים בזה לפירושים דלהלן? [תוד"ה איבעיא].

צד ב'	צד א'	
לרש"י: לא אמר כלום לתוס': שרביט שיכול לעמוד אף שנכפף	לרש"י: שרביט בגובה קומתו לתוס': שרביט שאינו נכפף	"עומדי"
לרש"י: שרביט שיהיה ארוך כמדת רוחבו לתוס': שרביט ארוך כרוחבו אף שנכפף	לרש"י: שרביט שיהיה רחב כרוחבו לתוס': שרביט רחב שאינו נכפף ¹	"רוחבי"
לתוס': שרביט ארוך כאורך כל גופו ונכפף כיושב כפוף לר"א: שרביט ארוך מראשו עד סוף רגליו ² לר"מ: שרביט ארוך כאורך מקום ישיבתו	לתוס': שרביט שאינו נכפף כחלק הזקוף שבישיבתו ³ לר"א: שרביט ארוך מראשו עד מקום ישיבתו ליש מפרשים: שרביט ארוך כקומת ישיבתו ⁴	"ישיבתי"
לתוס': שרביט ארוך כעוביו אף שנכפף	לתוס': שרביט עבה שאינו נכפף ⁵	"עוביי" ⁶
לרש"י: שרביט עבה כעובי היקפו לתוס': שרביט ארוך כהיקפו אף שנכפף	לרש"י: שרביט נכפף אבל ארוך שיכול להקיפו לתוס': שרביט עבה שמקיפו ואינו נפשט ⁷	"היקפי"

¹ וביארו תוס', שאיבעיא זו באת"ל, שאפי' את"ל באומר "עומדי עלי" כוונתו לשרביט שנכפף, מ"מ כשאומר "רוחבי עלי" כוונתו לשרביט שאינו נכפף כמו רוחבו שאינו נכפף, דגם כשאדם מתכופף אין רוחבו גופו מתכופף אלא אורכו. ולצד זה אין כאן איבעיא מהו אורך השרביט, דבלשון זו לשיטת תוס' ודאי שאורך השרביט יהיה כרוחבו ולא יותר.

² ולפירושו בצד זה השני - הוא חומרא, לומר שהוא שרביט ארוך יותר. [ולענין עובי השרביט - אין זה הנידון כאן].

³ ע' בחק נתן שביאר כאן את דברי התוס', שבאומר "ישיבתי עלי" כוונתו לשרביט ארוך שאינו נכפף כאורך ארכו הזקוף בישיבתו, והיינו כמדת ראשו וגופו בלא רגליו. ולתוס' גם איבעיא זו היא באת"ל, דאת"ל ברוחבו שהכוונה לשרביט ארוך כרוחבו אף שנכפף, אכתי איבעיא לן - "ישיבתי" מהו.

⁴ זהו לשון התוס', ונראה שבצד זה של האיבעיא פירושם כפירוש רבינו אלחנן, ורק בצד השני הם מפרשים אחרת ואומרים שהוא שרביט שאורכו כמקום שהוא יושב עליו. [וגם לפירוש זה אין האיבעיא כלל על עובי השרביט אלא על אורכו].

⁵ לתוס' גם איבעיא זו היא באת"ל, דאת"ל ד"ישיבתי" הוא שרביט הנכפף כאדם שיושב, ב"עוביי" מהו, דהיינו שומנו של אדם שגם כשהוא מתכופף אין שומנו נכפף אלא גובהו, וגם כאן כוונתו לשרביט שאינו נכפף. [וגם לצד זה פשוט שגובה השרביט הוא כעובי שומנו].

⁶ רש"י לא פירש כאן כלום, ומהשטמ"ק (אות א') נראה דלא גרסינן לזה [וכנראה שהוא בכלל היקפו]. אכן, גם ב"ישיבתי" לא פירש רש"י כלום, ובשטמ"ק כן גרס ליה.

⁷ פ"י, דאת"ל ב"עוביי" בא לומר מדת אורך השרביט ולעולם מיירי בשרביט נכפף, "היקפי" מהו, דשמא זה שרביט ארוך כל כך כמו היקפו, וכן הוא עבה שאינו יכול לישרו מכפיפותו.

הוכן ע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087, הר נוף, ירושלים • מיקוד 91430

טל/פקס 6515004 (אחה"צ) daf@dafyomi.co.il

ערכין דף יט:

האומר "משקל ידי עלי" באופנים דלהלן האם מהני ליד את משקל ידו?

ע"י אומד	ע"י שקילה ¹	
לא מהני ²	מהני	לר' יהודה
מהני	לא עושין כן ³	לר' יוסי

בלשונות דלהלן, מהו הגדרת יד ורגל?

רגל	יד	
עד הקרסול ⁴	קיבורת ⁵	בלשון תורה - תפילין / חגיגה
עד הארכובה (הברך)	עד האציל ⁶	בלשון בני אדם - נדרים
עד הסובך ⁷ (קרסול)	מקום חיבור הכף והזרוע ⁸	בהלכה למשה לסיני - לקידוש ידים ורגלים

¹ וכך הוא עושה: מביא חבית מלאה מים ומכניס ידו לתוכה [לרש"י עד בית השחי ולתוס' (לעיל בעמוד א' ד"ה מרפיקו) עד המרפק], וע"י זה נשפכים חלק מהמים, ואח"כ מביא בשר וגידים ועצמות של חמור ונותן מהבשר כשיעור הבשר שיש בידו וכן מהגידים והעצמות, עד שחוזרים המים לעלות עד שפתה של החבית, וכפי משקל הבשר הגידים והעצמות של החמור יתן מה שנדר [כמבואר בסוגיא לעיל]. ולרבינו אלחנן בתוס' (ד"ה שוקל), קודם נותן את בשר החמור במים, ואח"כ כשמוציאו שוקלו לידע כמה הוא שוקל, [דאם כבר יודע מה המשקל שצריך לשקול מבשר החמור קודם, הרי שכבר יודע מהו משקל ידו]. ור"י ס"ל שאי אפשר לשקול לבשר החמור אחרי שהיה במים - היות שהמים נבלעים בבשר ומכבידים אותו, ולכך שוקל שיעור מסויים של בשר חמור קודם ומחלקו לחתיכות קטנות ונותן מספר חתיכות עד שמגיעים המים שוב אל שפתה, ומנכה מהמשקל הראשון למספר החתיכות הקטנות שנשארו, וכך הוא יודע מה משקל ידו. [כן ביאר הרש"י, ובביאור זה מיושבת קושית רבינו אלחנן, ודו"ק].

² דכמה שאפשר לעשות בשקילה לא עבדין על ידי אומד, (וע' בפנים הספר מה שביארנו בזה).

³ כיון שאי אפשר לכיון את כמות הבשר הגידים והעצמות שיש ביד שיוכל לדעת כמה לתת מהם, הרי שבין כה לא יכול לדייק ועושה רק מאומד. וא"כ כבר מתחלה נאמוד כמה שוקלת ידו ביחס למשקל גופו וזה מה שיתן.

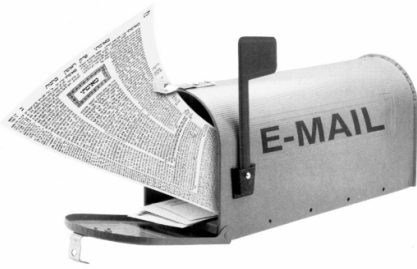
⁴ דדרשינן "רגלים" פרט לבעלי קבין. והיינו שנחתך רגלו מן הקרסול [מקום חיבור סוף השוק עם כף הרגל] ונתן קב במקומה. אכן לענין חליצה מצאנו שכשרה אפי' אם חלצה לסנדלו מתחת הארכובה - וכגון שנחתכה רגלו. (זהו שיטת רש"י, ותוס' חולקים וס"ל דאם נחתכה הרגל חליצתה פסולה, והגמ' מיירי לענין מקום קשירת הרצועות). ואפי' שבלשון תורה רגל היינו עד הקרסול וכנ"ל, מ"מ שאני חליצה דכתיב "מעל רגלו" והיינו שרגל נקרא עד הקרסול, ובחליצה התחדש שאפי' "מעל" הרגל - דהיינו כל השוק עד הברך - ג"כ כשר.

⁵ ולכן בתפילין דרשינן "ידך" - קיבורת כולה, והיינו הבשר התפור (השריר) שבזרוע שהוא מקום תפילין.

⁶ ונחלקו רש"י ותוס' (לעיל בעמוד א') מהו אציל, דרש"י (בד"ה עד מרפיקו) פירש שהוא כל היד עד בית השחי, ותוס' (בד"ה מרפיקו) פי', שהוא מה שקורין היום מרפק באמצע היד.

⁷ כן מובא בתוס' במנחות (דף לו. ד"ה קיבורת). והיינו עד פרק ראשון של רגל שהוא הקרסול.

⁸ היינו עד הפרק המחבר בין כף היד לבין הזרוע. (זהו שיטת רש"י, אבל רבינו אפרים בשטמ"ק אות ה' סובר דקידוש ידים ורגלים הוא עד מקום חיבור הקנה והזרוע שקורים היום מרפק).

הוכן ע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087, הר נוף, ירושלים • מיקוד 91430

טל/פקס 6515004 (אחה"צ) daf@dafyomi.co.il

ערכין דף יט:

חלצה באופנים דלהלן, האם הוי חליצה?

בהתירה רצועות סנדלו הקשורים מתחת הארכובה ¹	בקיטע שנקטעה רגלו עד מתחת הארכובה ²	
לא הוי חליצה ³	הוי חליצה	לרש"י
הוי חליצה	לא הוי חליצה	לתוס'

האומר "דמי ידי עלי" ביצד שמין? [תוד"ה התם].

לתוס'	לרש"י	
שמין בעבד שלם כמה נפחת בקטיעה ⁴	שמין בעבד שידו קטועה ⁵	לרבי - באומד של נזיקין
שמין בעבד שידו מוכתבת לאדונו הראשון	שמין בעבד שידו מוכתבת לאדונו הראשון	לאביי - בעבד הנמכר שלם

¹ תוס' מפרשים את המשנה ביבמות המחלקת בין הארכובה ולמטה שכשרה ללמעלה שפסולה, לענין שקשר רצועות סנדלו למעלה מארכובה או למטה, ומיירי באדם שלם ברגליו, דאם הוא קיטע חליצתו פסולה, [וע' באורך בתוס' ביבמות שם דף קג. ד"ה מאן]. ואתא למימר שבהתרת הרצועות לבד כשהן קשורות למטה מארכובה הוי חליצה, ואילו למעלה מהארכובה לא הוי חליצה, וכדברי הירושלמי ביבמות (יב:א) שעיקר החליצה היא התרת הרצועות, [וע' באורך בב"י אהע"ז סימן קס"ט על סעיף ל"ה], ומיירי בסנדל כזה שבהתרת הרצועות שלו כבר אינו יכול לעמוד מצד עצמו על הרגל וכשירים רגלו יפול הסנדל מאליו, ולכן חשובה התרת הרצועות בלבד כחליצה.

² רש"י כאן וביבמות (בדף קא. ובדף קג.) מפרש להאי דינא "חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה", כפשוטו שמירי בקיטע שנקטעה רגלו מתחת הארכובה ונתן שם סנדל וחלצתו משם - חליצתה כשרה. והקשו תוס', דאמרינן שם (בדף קג.) שאם חלצה למי שנהפכה רגלו ללמעלה ודורס על הארכובה - חליצתה פסולה, אי"כ כ"ש מי שנקטעה רגלו לגמרי שחליצתה פסולה, [ולכך הם מפרשים בענין אחר וכדלהלן]. ורש"י ביבמות שם בד"ה "על ליחאת דכרעיה", תירץ שבנהפכה רגלו גרע טפי, ע"ש.

³ דרש"י לא ס"ל לחידוש התוס' שבהתרת רצועות לבד הוי חליצה, אלא צריך שיחלוץ לגמרי.

⁴ תוס' הקשו על פירוש רש"י, איך קורא רש"י לשומת נזיקין שומא שאינה שלמה, הרי התורה אמרה גבי כופר "ונתן פדיון נפשו" שיש ליתן לניזק כל דמיו, וה"ה בנזיקין שצריך לתת כל דמיו מושלם, ואיך יתכן שיתקנו אומד שאינו מושלם. ועוד דלשיטת רש"י איך אמרה הגמ' גבי עבד העושה מלאכה בידו אחת ושידו השניה חתוכה, שזה אותו אומד של נזיקין, הרי בעבד העושה מלאכה בידו אחת לא מדברים על עבד מסוים העומד לפנינו וידו חתוכה ונישום שנאמר עליו שהוא נראה מזולזל, אלא על עבד בעלמא ששמין כמה שוה עם יד ובלי יד, וא"כ לפירוש רש"י זו אינה אותה שומא כמו באומד של נזיקין, ואיך אמרה הגמ' "היינו הד". ולכן פירש ר"י, שאומד של נזיקין הוא שאומדים אדם שלם שאינו מזולזל כמה הוא שוה, וכמה שוה אדם שנקטעה ידו שהוא גם קטוע וגם מזולזל, וזה הפרש גדול, דיש כאן הבדל בין אדם שלם לבין אדם בלי יד וכן הבדל בין אדם משובח לאדם מזולזל. ועל זה מקשה אביי, דאין לנו לשום כן ולומר שישלם כ"כ הרבה באומר "דמי ידי עלי", כיון שכאן הוא נשאר בשתי ידיו שלמות, ולמה שישלם גם את ההפרש שבין אדם שלם לאדם מזולזל. [ולפירוש זה קושית אביי היא ההיפך מפירוש רש"י, שלרש"י קושית אביי שלפי רבא ההפרש הוא מדי קטן, ולר"י קושית אביי שההפרש מדי גדול].

⁵ רש"י פירש ששמין כמו ששמין לאדם שנקטעה ידו, וכן שמין כמה היה שוה קודם שנקטעה ידו - וכמה הוא שוה עכשיו, ואת ההפרש הוא נותן להקדש. ועל זה הקשה אביי, דאיך אפשר לשום לאדם שאמר "דמי ידי עלי" שהוא שלם בשני ידים - בשומא ששמין לאדם שנקטעה כבר ידו, הרי אדם כזה נראה לשמין אותו מזולזל וגם כשישומו כמה היה שוה עם יד אין שומתו יפה, ויהיה ההפרש בין עם יד לבלי יד קטן, ואילו באדם שלם - כמו בזה שנדר לדמי ידו - הוא הפרש גדול.